

DE KLEINEN MET DE GROTEN.

De Here God zal zijn volk zegenen. Van die belofte zingt psalm 115, één van hallel-liederen die Israël tijdens de paschamaaltijd zong in de kring van het gezin. Want in het gezin werd het Pascha gevierd. Zo zongen ouders en kinderen samen dat de Here zal zegenen Hem vrezende, 'kleinen zowel als groten', of, zoals het er eigenlijk staat: 'de kleinen met de groten' (vs. 13). De kinderen delen met de volwassenen in de zegen van God. Zo werd er gezongen in het oude verbond. Kunnen wij dat vandaag nog wel zingen, in het nieuwe verbond? Dat is een vraag die opkomt door het herlevende dooperdom van onze tijd.

Dopers.

Vanouds deelt de doperse gedachte aan de kleine kinderen van de kerk onder het nieuwe verbond een andere plaats toe dan zij onder het oude verbond hadden. Toen behoorden ze tot de gemeente van de Here. De kleine jongens ontvingen de besnijdenis als teken daarvan. Nu zou dat niet langer zo zijn. Kinderen moeten eerst tot belijdenis van hun geloof komen voordat zij kunnen worden gedoopt.

Met deze andere positie van de kleine kinderen verandert het karakter van de kerk. Werd de gemeente van de Here eerst gevormd door de gelovigen en hun kinderen, nu bestaat zij uit hen die wedergeboren zijn.

Met deze verandering krijgt ook het sacrament van het verbond een andere betekenis. Was de besnijdenis het teken van de beloften die God zijn volk gaf en van de eis die Hij oplegde, de doop is het teken van het werk dat God in het hart van de gelovigen volbracht heeft. Het is niet langer een teken van God aan ons, maar van de geloofskeus die de wedergeboren dopeling voor de Here heeft gemaakt.

Zo kan de doperse gemeente niet langer met psalm 115 zingen over de Here die 'de kleinen met de groten' zegenen zal. Ook andere psalmen zullen door deze verandering uit het liedboek van de kerk en uit het leven van Gods kinderen verdwijnen. Zingt bijvoorbeeld psalm 103 niet over de trouw die de Here aan kindskinderen betoont? Roept psalm 78 niet op om de kinderen te onderwijzen over de zegen van Gods verbond? Wat zullen we nog over het verbond onderwijzen wanneer de Here zijn zegen niet aan de kinderen van zijn volk belooft? Het is niet toevallig dat doperse groepen liever opwekkingsliederen zingen dan de psalmen die God aan zijn volk gegeven heeft.

De gereformeerde leer staat lijnrecht tegenover deze doperse gedachte. Zij geeft immers een positief antwoord op de vraag 'moeten ook de kleine kinderen gedoopt worden?' (vraag 74 van de catechismus) Hierin spreekt de overtuiging dat de kleine kinderen 'evengoed als' de volwassenen behoren tot Gods verbond en bij zijn gemeente. Aan hen wordt 'evenals aan' de volwassenen de vergeving van de zonden en de Heilige Geest beloofd. Het is als hoor je psalm 115:13: de Here zal zegenen, 'de kleinen met de groten.'

Totaliteit.

De kleinen en de groten komen we op meerdere plaatsen in de Schrift als woordpaar tegen. Zo lezen we bijvoorbeeld dat de engelen die Lot uit Sodom kwamen wegroepen de mannen van de stad 'van klein tot groot' met blindheid sloegen (Gen. 19:11). De Here strafte 'de bewoners van Gat, klein en groot' met builenpest (1 Sam. 5:9). In 2 Kon. 25:26 wordt verteld dat het gehele volk, klein en groot, naar Egypte trok. Koning Josia ging met al de mannen van Juda, de inwoners van Jeruzalem, de priesters, de levieten en het gehele volk van groot tot klein naar de tempel om daar uit het teruggevonden wetboek van Mozes voor te lezen (2 Kron. 34:30). Er zijn nog een heel aantal andere schriftplaatsen in het oude testament waar (in verschillende variaties) dit woordpaar voorkomt. We hoeven die niet allemaal bij langs te gaan. Het is evengoed wel duidelijk dat dit woordpaar de totaliteit van de aanwezige mensen aan duidt. Als het er al niet met zoveel woorden bijstaat ('het gehele volk') dan kan deze

totaliteit worden aangeduid met het bepaalde lidwoord (bijv. 'de' bewoners). Trouwens, het is een bekend taaleigen van het hebreuws dat met het noemen van een tegenstelling ('rijk en arm', 'dag en nacht', 'uitgang en ingang', 'staan en liggen') een totaliteit wordt uitgedrukt.

Zo zingt psalm 115 over 'de kleinen met de groten.' Toch lijkt het mij meer dan alleen maar een zegswijs van de hebreeuwse taal. Er wordt gezongen over de zegen van de Here. Daarom kúnnen ze ook over 'de kleinen met de groten' zingen. Want naar de aard van het oude verbond delen de kleinen in de zegen van de Here. God heeft zijn zegen aan zijn gehele volk beloofd, aan groot en klein. Deze zegswijs past dus op de structuur van Gods verbond en geeft daar uitdrukking aan.

Maar dan is het, gelet op de doperse dwaling, wel opmerkelijk dat deze zegswijs ook in het nieuwe testament gebruikt wordt! De apostel Johannes zag in de openbaring die hij kreeg verschillende keren de kleinen en de groten. Hij hoorde de vierentwintig oudsten zingen over het loon dat God geeft 'aan hen die uw naam vrezen, aan de kleinen en de groten.' (11:18). Het zegel van het beest werd gegeven 'aan allen, de kleinen en de groten.' (13:16). Een stem van de troon van God riep 'looft God, al zijn knechten, die Hem vreest, gij kleinen en gij groten!' (19:5). God liet de vogels eten van 'het vlees van allen, vrijen en slaven, kleinen en groten.' En bij het laatste oordeel zag Johannes 'de doden, de grote en de kleinen, staande voor de troon.' (20:12) Ook hier gebruikt Johannes het woordpaar klein en groot om de totaliteit aan te duiden van de mensen (Gods knechten of vijanden van God) die hij ziet. Op zichzelf genomen is het niet vreemd dat hij hiervoor een hebreeuwse zegswijs gebruikt. Hij is immers bij het oude testament opgevoed. Maar kon hij deze uitdrukking wel gebruiken indien 'de kleinen' in het nieuwe verbond niet meer tot het volk van God gerekend worden?

Leeftijd?

Het woordpaar 'klein en groot' duidt dus de totaliteit van mensen aan. Een vraag is hoe deze mensen worden gezien. Als we spreken over 'de mensen rijk en arm' zien we hen onder het gezichtspunt van financiële welvaart. 'Slaaf en vrije' ziet mensen naar hun maatschappelijke positie. Doelt 'klein en groot' letterlijk op hun lichaamspostuur? Dan denken we al snel aan hun leeftijd. Zijn 'de groten' de volwassenen en moeten we bij 'de kleinen' aan kinderen denken? Of bedoelt de apostel het meer overdrachtelijk, als aanduiding van hun maatschappelijke positie, sociale status of van het aanzien dat mensen genieten? Daar is verschil van mening over.

Calvijn merkt bij psalm 115:13 op dat God ook 'de geringsten en onaanzienlijksten niet veracht.' Hij vat 'de kleinen met de groten' kennelijk overdrachtelijk op. De vertalers van de Statenvertaling maken de kanttekening 'versta: in jaren, of in staat en kwaliteit.' Het wordt op de leeftijd betrokken, maar men kan het ook overdrachtelijk opvatten. Dat laatste doen de kanttekenaren bij Openb. 20:12: 'van alle soorten en staten, hoewel sommigen dit ook van ouderdom en voorkomen verstaan.' In zijn grote commentaar op Openbaring aan Johannes schrijft S. Greijdanus bij Openb. 19:5: 'klein en groot beteekent: gering en aanzienlijk, van weinig en van veel invloed en beteekenis.' Deze uitleg houdt hij ook bij de andere plaatsen aan. C. van der Waal erkent bij 11:8 'De uitdrukking zelf kàn duiden op 'oud' en 'jong: leeftijdsverschil.' Maar hij vervolgt: 'Het zal hier echter eerder het 'sociaal' verschil aanwijzen: de voornamen en de heel gewone man, hoog en laag.' (*Openbaring van Jezus Christus II*) En om niet meer te noemen: H.R. van de Kamp meent in zijn commentaar bij 13:16 dat klein en groot verwijst naar de levensfase, terwijl hij bij 19:5 schrijft 'klein en groot, alle categoriën, zowel de eenvoudigen als de aanzienlijken.' Er is dus een verschillend antwoord op de vraag onder welk gezichtspunt de totaliteit van mensen 'klein en groot' wordt aangeduid. Opmerkelijk is daarbij dat de keuzes die men maakt eigenlijk door niemand worden gemotiveerd.

Nu is er inhoudelijk gezien een sterke relatie tussen de zegswijs in Openb. 11 en psalm 115. Van de Kamp en Van der Waal verwijzen dan ook naar deze psalm. Daarin wordt gezongen

'Hij zal zegenen die we Here vrezen, de kleinen met de groten.' Die zegen mogen we herkennen in het loon waarvan de vierentwintig oudsten zingen en dat het gegeven wordt 'aan hen die uw naam vrezen, de groten en de kleinen.' Het lijkt mij dat er vanuit Psalm 115 een aantal redenen zijn om bij 'klein en groot' aan leeftijd te denken.

Talrijk nageslacht.

We kunnen psalm 115 noemen: een pleidooi in de aanvechting. Dit pleidooi wordt gevoerd bij de Here God (vs.1) en bij Hem pleit de dichter ter wille van naam van de Here. Zijn goede gunst en trouw zijn in geding. Want de heidenen spreken smalend over de Here. 'Waar is uw God?' is hun spottende vraag. Zij zijn zozeer in de wereld van de zichtbare dingen gevangen dat een onzienlijke God voor hen onvoorstelbaar is. Zelf hebben zij zichtbare goden in de beelden die ze naar hun eigen voorstelling hebben gemaakt. Vanuit de gevangenis van hun beperkte visie spotten zij met de Here God en deze spot klinkt natuurlijk vooral wanneer er van de Here en zijn werk niets ervaren wordt.

De psalmdichter spreekt de Here aan in het geloof dat het precies andersom is dan de spottende heidenen menen. Hun zichtbare goden spreken niet, zien niet, horen niet, ruiken niet, tasten niet en lopen niet en maken geen geluid (4-7). Zij zijn machteloos en wie op hen vertrouwt komt bedrogen (8). Maar de onzienlijke God van Israël woont in de hemel. Hij doet wat Hem behaagt (3). Zo kent hij de Here God en zijn pleidooi is dat de Here zal opkomen voor zijn naam en ter wille daarvan zijn goede gunst laat zien en zijn trouw zal tonen. Het pleidooi is dus dat de Here zal laten zien dat Hij bij machte is om zijn plannen door te zetten. Nadat de dichter zijn aanvechting voor de Here God heeft neergelegd wordt ook het volk van de Here in zijn pleidooi meegenomen en aangesproken. Hoe gemakkelijk komen kinderen van God niet onder de indruk van de bewering dat je van de Here toch niets merkt. Er zijn tijden dat men als volk niets merkt van wat de Here doet. Te denken is bijvoorbeeld aan de jaren van slavernij in Egypte, of de miserabele tijden waarvan het boek Richteren vertelt. Individueel was die aanvechting er ook, bijvoorbeeld in het leven van Asaf of in de spot over het uitblijven van de wederkomst van Christus, waar Petrus over schrijft. Ook de kinderen van God kunnen gevangen raken in de zichtbare wereld. De geschiedenis van Gods volk laat herhaaldelijk zien dat Israël een beeld van de Here maakte of zelfs de afgoden en hun beelden ging dienen. We kunnen ook vandaag gevangen raken in de behoefte om dingen te zien en te ervaren. Zelfs zo dat voor ons besef het verbond met God pas bestaat wanneer wij onze bekering hebben ervaren. Gevangen in de zichtbare wereld komt de mens met zijn ervaring in het middelpunt te staan.

Gods kinderen, aangevochten door dergelijk ervaringsdenken, worden in psalm 115 opnieuw aangespoord om te vertrouwen op de onzienlijke God. Deze psalm leert ons om theocentrisch te denken en te verwachten. 'Israël vertrouw op de Here (vs. 9). Deze oproep wordt herhaald met het oog op het huis van Aäron (vs.10). Ze geldt voor al Gods kinderen: 'gij die de Here vreest, vertrouwt op de Here. Hij is hun hulp en hun schild'(vs. 11). Deze oproep wordt onderstreept met de belofte, tot vier keer toe herhaald, dat de Here zijn volk zal zegenen (vs.12.13). Waarbij vs. 14 deze zegen ingevuld met de wens: 'de Here moge u vermeerderen, u en uw kinderen.' De belofte wordt dus op een talrijk nageslacht toegespitst. Hierin wordt zichtbaar dat het pleidooi en de aansporing van psalm 115 diep gefundeerd zijn. Heeft de Here God zijn naam niet aan Abraham verbonden met de belofte 'Ik zal u tot een groot volk maken en u zegenen' (Gen.12:2)? Hij bracht deze belofte onder in het verbond dat Hij in Gen. 17 aan Abraham gaf (Gen. 17:2), voor hem en zijn nageslacht, de kleine kinderen inclusief. Dat verbond is te danken aan het ingrijpen van de Here God. Het kwam niet op uit de ervaring van Abraham of van enig ander mens. Het is het ongedachte en vrije initiatief van God. Zijn vrije gunst. En dit verbond bestaat krachtens zijn onverbreekelijke trouw. Het gaat in dit verbond om de naam van God, zijn goedertierenheid en trouw die in vs. 1 zijn genoemd. En de belofte voor wie de Here vrezen, met de toespitsing in vs. 14 op een talrijk nageslacht laat zien dat psalm 115 nauwkeurig aansluit bij dit verbond dat de Here aan Abraham en zijn nageslacht heeft gegeven.

De dichter herinnert Gods kinderen aan de groei van Gods volk door de geboorte van kinderen, de zegen van nageslacht die zich ook in de geslachten ('u en uw kinderen') doorzet. In de aanvechting mogen ze zich op de Here richten en verwachten dat de Here, ter wille van zijn naam, zijn verbond zal houden en zijn belofte vervullen zal.

Hier zijn dus de generaties die geboren worden in beeld. Met andere woorden: we zijn hier niet in de sfeer van maatschappelijk aanzien of sociale status, maar in de gezinskring binnen het verbond waarin kinderen worden verwekt en geboren, kinderen die op hun beurt weer gezinnen vormen en zich vermeerderen.

Het heeft dan ook diepe zin dat dit lied behoorde bij het hallelrepetoir van de paschaviering, waar de kinderen aan deelnamen. Heeft de Here God niet bij de uittocht uit Egypte voorgoed zijn naam gevestigd, zijn onverdiende gunst bewezen en zijn trouw aan Abraham getoond? Ze zongen ervan, de kleinen met de groten. Want jong tot oud deelde in de zegen van Gods verbond.

Tegen deze achtergrond verwondert het niet om in het evangelie te lezen dat de Here Jezus de kinderen bij zich toelaat en hen zegent. Terwijl de discipelen (om een niet aangegeven reden) de toegang tot Christus voor kinderen gesloten hielden, laat Hij hen delen in zijn zegen. Dat gaat dieper dan het wat gevoelige beeld van Jezus als de grote kindervriend. Ten diepste zien we daar gebeuren waar Psalm 115 over zingt: God die in Christus de kleinen zegent evengoed als de groten. Het heeft een diepe zin wanneer in het formulier voor de kinderdoop naar deze zegening door de Here verwezen wordt. Want zouden in het nieuwe verbond, waarvan deze Christus de middelaar is, de kleine kinderen niet in de beloften van God delen? Dat is toch te dwaas om los te lopen!

Zegen en vloek.

Dit heeft ook een andere kant. Het woordpaar 'klein en groot' als leeftijds aanduiding laat niet alleen zien dat de kleinen evengoed als de volwassenen in de zegen van Gods verbond delen. Hetzelfde moet gezegd worden over de vloek van het verbond. Op huiveringwekkende manier laat de profeet Jeremia dat zien.

In Jer. 6 horen we hoe erg het met Gods volk is gesteld. De klacht luidt 'van klein tot groot zijn ze er allen op uit zich te bevoordelen' (vs. 14) Deze aanklacht geldt de totaliteit van het volk en is de reden waarom de Here God op vreselijke manier gaat ingrijpen. Hij zal zijn woede over zijn volk uitgieten. En dat wordt op deze wijze concreet gemaakt: de Here giet zijn woede uit over het kind op de straat en de jongelingen, man en vrouw zullen gevangen genomen worden, grijsaards en ouden van dagen (vs. 11-12). Het zijn aanduidingen die merendeels de mens in z'n levensontwikkeling laten zien. Gods volk wordt hier niet getekend naar maatschappelijk aanzien of invloed, maar gelet op leeftijd. Het is een totaliteit die door Gods vloek getroffen wordt zoals het volk in z'n totaliteit bedorven is, van klein tot groot. De kinderen evengoed als de volwassenen.

Een profetie van gelijke strekking lezen we in Jer. 16. De Here zal zijn vonnis uitspreken over de zonen en de dochters die in het land geboren worden, over hun moeders en vaders. 'Groot en klein zullen sterven zonder beklagd te worden'(16:6). Het vreselijke, dat er na de dood geen rouw bedreven zal worden, dat er zelfs geen graf zal zijn (vs.6.7) wordt getekend in de relaties waarin de behoefte aan rouw en een waardige begrafenis het grootst is. Gods oordeel over de totaliteit van zijn volk treft hen bij in het levenseinde van hen van wie men het meest houdt. Dat pleit tegen een overdrachtelijke betekenis van 'groot en klein' terwijl de concrete aanduiding van leeftijd juist het vreselijke van Gods ingrijpen accentueert. De kinderen van Gods volk delen niet alleen in zijn zegen. Maar ook in het oordeel dat God over zijn volk voltrekt.

Totale oorlog.

De vierentwintig oudsten zingen in de woorden van psalm 115 over de beloning die gegeven wordt aan hen die God vrezen 'aan de kleinen en de groten.' Deze psalm geeft reden om te

denken aan de totaliteit van Gods knechten onder het gezichtspunt van hun leeftijd. In het lied van deze oudsten delen de kinderen met de volwassenen in het loon dat God zijn knechten geeft. Kennelijk behoren tot op de dag waarop God zijn loon uitkeert, de kleine kinderen tot zijn verbond en bij zijn gemeente.

Dezelfde totaliteit zien we in de lof die Gods knechten Hem zullen brengen (19:5). Ook deze lof wordt gebracht door groot en klein. Dat correspondeert op gegeven dat de kinderen bij de gemeente horen.

Deze alle leeftijden omvattende totaliteit is er ook aan de zijde van Gods vijand. Het teken van het beest wordt aan groot en klein gegeven (13:16). En ook het oordeel van God gaat over alle mensen, ongeacht hun leeftijd (Openb.19:8; 20:12).

De aanduiding 'klein en groot' laat zien dat de strijd tussen de Here God en zijn vijand een totale oorlog is waarin alle mensen, ongeacht hun leeftijd betrokken zijn. In deze oorlog behoren de kinderen van de gelovigen met hun ouders bij de Here. Dat is in Openbaring geen nieuws. Het laatste bijbelboek grijpt daarin terug op de vijandschap die de Here God aan het begin van deze oorlog uitriep tussen de slang en de vrouw. Die vijandschap zou zich uitstrekken tot het nageslacht dat beiden zouden krijgen. Een nageslacht dat nog niet geboren was. Toen reeds beschikte de Here God dat de nog ongebornen kinderen van Eva met hun ouders geplaatst werden aan de goede zijde van het front. In de strijd tegen de duivel en zijn rijk (zoals het gebed na de doop daarover spreekt) behoren zij bij het volk van de Here.

Alle eeuwen.

Naar doperse opvatting hebben kleine kinderen in het nieuwe verbond een andere plaats dan onder het oude verbond. Het wordt als een oudtestamentische bijzonderheid gezien dat de kinderen bij het verbond hoorden en dat de jongens daarom besneden werden. Men ziet er aan voorbij dat de Here God de kinderen deze plaats al gaf lang voordat Hij zijn verbond met Abraham sloot. Ook gaat men eraan voorbij dat met betrekking tot de toekomst van het nieuwe verbond op gelijke wijze als onder het oude verbond gesproken wordt over de knechten van de Here, groot en klein. Kennelijk is het vanaf het begin van de wereld en alle eeuwen door de structuur waarin God met mensen omgaat, dat de kleinen met de groten behoren tot zijn volk. Ook de gemeente van het nieuwe verbond heft, in een wereld vol aanvechting, met psalm 115 terecht het hallel van de verlossing aan, om te bezingen dat de kleinen met de groten door de genade van God mogen leven in zijn verbond.